

Sygn. akt I ACa 577/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 grudnia 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Krzysztof Chojnowski
Protokolant	:	Izabela Lach

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2021 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. D. i A. M.**

przeciwko **R. Bank (...) w W. w (...)**

o zapłatę i ustalenie, ewentualnie o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 30 marca 2021 r. sygn. akt I C 406/20

oddala apelację.

(...)

Sygn. akt I ACa 577/21

UZASADNIENIE

Powodowie J. D. i A. M. po ostatecznym sprecyzowaniu żądań pozwu wniesionego przeciwko R. Bank (...) z siedzibą w W. Oddział w (...) domagali się:

- zasądzenia od pozwanego na rzecz każdego z nich kwot po 11.105,14 zł oraz 6.638,05 CHF wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 8 kwietnia 2020 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu nienależnych świadczeń w postaci rat kapitałowo-odsetkowych, uiszczonych na rzecz pozwanego i jego poprzednika prawnego w okresie od 21 czerwca 2010 r. do 21 maja 2014 r. w związku z nieważnością umowy kredytu hipotecznego nr (...), sporządzonej w dniu 18 lutego 2008 r.,

- ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy kredytu hipotecznego nr (...) zawartej z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku w dniu 12 marca 2008 r. (sporządzoną w dniu 18 lutego 2008 r.),

ewentualnie w przypadku uznania przez Sąd związania stron umową kredytu co do zasady:

- zasądzenia od pozwanego na rzecz każdego z nich kwot po 37.220,02 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 8 kwietnia 2020 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu świadczenia uiszczonego na rzecz pozwanego w toku realizacji umowy kredytu hipotecznego nr (...), sporządzonej w dniu 18 lutego 2008 r. – w wysokości wyższej niż rzeczywiście należna,

ewentualnie, w przypadku uznania, że świadczenia spełnione przez powodów w walucie indeksacji nie mogą być uznane za spłatę kapitału kredytu:

- zasądzenia od pozwanego na rzecz każdego z nich po 1/2 kwoty 8.321,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 8 kwietnia 2020 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu nienależnych świadczeń w postaci różnicy pomiędzy wysokością rat kapitałowo-odsetkowych spełnionych przez powodów w okresie od 21 czerwca 2010 r. do 21 września 2011 r. na podstawie umowy kredytu hipotecznego nr (...), sporządzonej w dniu 18 lutego 2008 r., a wysokością rat należnych w tym okresie pozwanemu po wyeliminowaniu z umowy kredytu postanowień dotyczących indeksacji,

- zasądzenia od pozwanego na rzecz każdego z nich po 1/2 kwoty 13.276,10 CHF wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 8 kwietnia 2020 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu nienależnych świadczeń spełnionych przez powodów bezpośrednio w walucie indeksacji, od 21 października 2011 r. do 21 maja 2014 r.

Podali, że przed zawarciem umowy kredytu nie mieli możliwości negocjowania jej warunków, w szczególności w zakresie wyboru sposobu uruchomienia kredytu, jak również sposobu spłat rat kapitałowo-odsetkowych. Wskazali, że umowa i regulamin są nieważne, jako sprzeczne z art. 353¹ k.c., albowiem nie określały, jakimi kryteriami Bank miał się kierować przy ustalaniu kursów walut.

Pozwany R. Bank (...) z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa. Podnosił, że zaciągając zobowiązanie powodowie byli świadomi ryzyka kursowego, w tym faktu wpływu kursu waluty na wysokość zobowiązania wobec pozwanego oraz wysokość raty poprzez złożenie stosownych oświadczeń na piśmie. Nadto zastosowany w umowie mechanizm indeksacji, w tym sposób ustalania kursów waluty obcej, mieścił się w granicach swobody umów określonych w art. 353¹ k.c., a sama umowa nie była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Wyrokiem wstępnym z dnia 30 marca 2021 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo o zapłatę od pozwanego na rzecz powodów kwot po 11.105,14 zł i po 6.638,05 CHF oraz ustalenie nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr (...) z dnia 18 lutego 2008 r. (pkt I) oraz uznał za usprawiedliwione, co do zasady roszczenie ewentualne o zapłatę (pkt II).

Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

R. Bank (...) z siedzibą w W. Oddział w Polsce jest następcą prawnym (...) S.A. Oddział w Polsce.

W dniu 29 stycznia 2008 r. powodowie wystąpili do (...) S.A. Oddział w Polsce (prowadzący działalność pod nazwą (...)) o udzielenie kredytu w kwocie 200.000 zł w walucie (...) celem zakupu lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym. Wówczas podpisali pisemne oświadczenie, że zostali zapoznani przez pracownika banku z ryzykiem kursowym w przypadku udzielania kredytu indeksowanego do waluty obcej oraz, że będąc świadomymi ryzyka kursowego, rezygnują z możliwości zaciągnięcia kredytu w złotych i wybierają kredyt indeksowany do waluty obcej. Potwierdzili nadto, że zostali poinformowani, iż aktualna wysokość kursów waluty obcej dostępna jest w placówkach banku, są świadomi, że ponoszą ryzyko kursowe związane z wahaniami kursów waluty, do której indeksowany jest kredyt, ryzyko kursowe ma wpływ na wysokość zobowiązania względem banku oraz na wysokość rat spłaty kredytu, kredyt zostanie wypłacony w złotych, saldo zadłużenia kredytu wyrażone jest w walucie obcej, raty kredytu wyrażone są w walucie obcej i podlegają spłacie na zasadach określonych w Regulaminie.

W dniu 12 marca 2008 r. J. D. i A. M. zawarli z (...) S.A. Oddział w Polsce umowę o kredyt hipoteczny nr (...) w wysokości 200.000 zł na nabycie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego w O. przy ul. (...).

Umowa sporządzona została 18 lutego 2008 r.

Zgodnie z § 2 umowy kredyt był indeksowany do waluty (...), okres kredytowania wynosił 276 miesięcy, zaś oprocentowanie według zmiennej stopy procentowej w dniu zawarcia umowy wynosiło 4,11667 %. Zmienna stopa procentowa ustalona została jako suma stopy referencyjnej LIBOR 3M ((...)) oraz stałej marży Banku w wysokości 1.35 punktów procentowych (§ 3 ust. 1 i 2 umowy).

Regulamin kredytu hipotecznego udzielonego przez (...) stanowił integralną część umowy (§ 1 ust. 2 umowy).

W § 2 pkt 12 Regulaminu zawarto definicję (...), jako tabela kursów walut obcych obowiązująca w banku.

Wyplata kredytu miała następować w złotych według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, zastosowanie miał kurs nie niższy niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz. Saldo zadłużenia z tytułu kredytu wyrażone zostało w walucie obcej i obliczane było według kursu stosowanego przy uruchomieniu kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach saldo zadłużenia z tytułu kredytu obliczano według kursów stosowanych przy wypłacie poszczególnych transz (§ 7 ust. 4 Regulaminu).

Raty spłaty kredytu miały być pobierane z rachunku bankowego kredytobiorcy, prowadzonego w złotych, wskazanego w umowie (§ 9 ust. 1 Regulaminu). Raty kredytu podlegające spłacie wyrażone były w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane z rachunku bankowego według kursu sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu. Jeśli dzień wymagalności raty kredytu przypada na dzień wolny od pracy, stosuje się kurs sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (§ 9 ust. 2 Regulaminu).

W dniu zawarcia umowy powodowie złożyli oświadczenie o zapoznaniu ich z kwestią ryzyka zmiennej stopy procentowej oraz ryzyka kursowego.

Podczas zawierania umowy o kredyt powodom nie wyjaśniono, według jakich kryteriów określany jest kurs (...), po którym zostanie przeliczona kwota kredytu w dniu jego wypłaty, jak i spłaty poszczególnych rat kapitałowo – odsetkowych.

Tabela kursów była tworzona codziennie przez pracowników Banku na podstawie wartości kursów rynkowych, wykorzystując w tym zakresie platformy oferowane przez B. i R.. Do tych wartości doliczane i odliczane były nadto trzy poziomy buforów mające na celu m.in. przewidzenie pasma wahań kursów w ciągu danego dnia, przeniesienia kosztów wymiany walut za pośrednictwem izb rozliczeniowych, a także transakcji na rynku walutowym i warunków ustalonych pomiędzy stronami tych transakcji.

W dniu 21 kwietnia 2008 r. bank wypłacił kredyt w kwocie 200.000 zł bezpośrednio na rachunek zbywcy spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, który mieli nabyć powodowie za środki z kredytu (96.721,15 CHF według kursu 2, (...)).

W dniu 21 września 2011 r. strony zawarły aneks do umowy kredytu hipotecznego na mocy, którego ustaliły m.in., że spłata udzielonego kredytu indeksowanego do waluty obcej następować będzie w walucie (...).

W okresie od maja 2008 r. do września 2011 r. powodowie spłacali kredyt w walucie PLN, zaś od października 2011 r. do chwili obecnej spłacają w walucie (...).

Sąd Okręgowy uznając, że w okolicznościach sprawy występują przesłanki do wydania wyroku wstępnego, stwierdził iż nie ma podstaw do ustalenia nieważności umowy o kredyt, a tym samym bezzasadne są także roszczenia z tym związane.

Wskazał, że umowa nr (...) z dnia 12 marca 2008 r. zawierała essentialia negotii umowy kredytowej (art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe). W jej ramach strony umówiły się, że kwota kapitału kredytu wyrażona w walucie polskiej (200.000 zł) zostanie, w drodze indeksacji, przeliczona na walutę obcą i oprocentowana w sposób właściwy dla tej waluty. Z kolei wysokość zadłużenia w walucie kredytu (...), obliczana była według kursu kupna waluty względem waluty krajowej, tj. złotych polskich, w momencie wypłaty im środków pieniężnych. Skoro więc kredyt indeksowany nie był sprzeczny z ustawą – Prawo bankowe, zatem nie było podstaw do uznania umowy z tego tylko powodu za nieważną (art. 58 § 1 k.c.).

Zdaniem Sądu I instancji, o ile sama konstrukcja kredytu indeksowanego była zgodna z prawem, to jednak niedozwolony (abuzywny) charakter miały zawarte w niej postanowienia (klausule) waloryzacyjne (art. 385¹ § 1 k.c.). Zawarte w nich mechanizmy indeksacji prowadziły do tego, że wysokość zobowiązania stron była wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej (kursu kupna i sprzedaży waluty publikowanych w tabeli obowiązującej w Banku). Jednocześnie umowa nie regulowała ani sposobu ustalania tych kursów walut, ani tworzenia tabel kursowych.

Dalej Sąd podkreślił, że umowa została zawarta na podstawie wzorca opracowanego i stosowanego przez bank, a powodowie mogli wybrać jedynie rodzaj kredytu, uzgodnić jego kwotę oraz okres spłaty. Uzgodnieniom nie podlegały natomiast pozostałe postanowienia, w szczególności, w jaki sposób bank ustala kursy walut. Te postanowienia umowy nie były więc uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

W ocenie Sądu, przyznanie sobie przez bank, we wskazanych i nieuzgodnionych indywidualnie z powodami postanowieniach, jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy, było sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszało rażąco interesy powodów. Dawało bowiem bankowi możliwość przerzucenia na kredytobiorców ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty indeksacyjnej. Nieistotne było przy tym, czy z możliwości tej bank korzystał, ani to, czy w toku wykonywania umowy zmienił swoje zasady na bardziej transparentne. Dla oceny abuzywności zapisów umowy istotny jest bowiem stan z daty jej zawarcia.

W rezultacie Sąd Okręgowy stwierdził, że postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalone przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c. i w związku z tym nie wiążą powodów.

Zdaniem Sądu, pomimo eliminacji klauzul abuzywnych, umowa w dalszym ciągu nadaje się do wykonania, albowiem nadal zachowane zostały w niej elementy zasadnicze istotne. Z uwagi na sposób określenia oprocentowania wyrażonego w walucie (...), to jest marża i LIBOR 3M dla (...), zachowany jest element odpłatności umowy kredytu, a ustalone raty stałe w PLN dają się wyodrębnić. Z uwagi na powyższe ewentualne roszczenie powodów o zapłatę świadczenia nienależnego będącego nadpłatą w ratach kapitałowo-odsetkowych spłaconych w okresie obowiązywania umowy, spowodowaną wykorzystaniem ww. klauzul waloryzacyjnych jest usprawiedliwione co do zasady. Wysokość należności podlegającej rozliczeniu, z uwagi na zakwestionowanie wyliczeń powodów przez pozwanego, będzie jednak przedmiotem dalszego badania w toku dalszego postępowania po uprawomocnieniu się orzeczenia wstępnego.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, który zaskarżył go w części, tj. w zakresie pkt II i zarzucił naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie ustaleń sprzecznych z treścią materiału dowodowego i w rezultacie:

- ustalenie, że postanowienia umowne dotyczące indeksacji nie zostały indywidualnie uzgodnione ze stroną powodową, podczas gdy z wniosku kredytowego, podpisanych przez powodów oświadczeń oraz umowy, wynika iż

postanowienia odnoszące się do indeksacji kredytu kursem waluty obcej są wynikiem indywidualnego uzgodnienia stron,

- nieuwzględnienie okoliczności: zapoznania się przez powodów z postanowieniami umowy i regulaminu w odniesieniu do kredytu indeksowanego do waluty obcej; świadomego i swobodnego wyboru przez nich kredytu indeksowanego do waluty obcej oraz rezygnacji z zaciągnięcia kredytu w złotych;

- ustalenie, że bank mógł w sposób dowolny kształtować kursy wymiany walut mających zastosowanie do umowy, podczas gdy okoliczność taka nie wynika z żadnych przeprowadzonych w sprawie dowodów;

2. art. 385¹ § 1 k.c. przez błędne przyjęcie, że postanowienia indeksacyjne stanowią niedozwolone postanowienia umowne;

3. art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.U.E.L 1993 Nr 95, str. 29) przez niewyodrębnienie w łączącej strony umowie klauzul ryzyka walutowego, dotyczących stricte zastosowania mechanizmu indeksacji zobowiązania kredytowego kursem waluty obcej oraz klauzul spreadów walutowych, dotyczących wyłącznie odesłania do stosowanych przez bank kursów walutowych oraz przyjęcie, że wszelkie obecne w umowie klauzule odwołujące się do waluty obcej określają główne świadczenie stron;

4. art. 385 § 2 k.c. przez błędne przyjęcie, że postanowienia indeksacyjne nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny i transparentny;

5. art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 65 § 1 i 2 k.c. i art. 353¹ k.c. przez błędne ustalenie, że w konsekwencji ustalenia abuzywności postanowień dotyczących sposobu ustalania kursów wymiany walut poprzez odesłanie do tabeli kursowej banku doszło do całkowitego wyeliminowania z umowy indeksacji, a w rezultacie do przekształcenia kredytu w kredyt złotowy z jednoczesnym pozostawieniem w mocy parametrów kredytu walutowego;

6. art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez błędne przyjęcie, że brak jest odpowiednich przepisów dyspozytywnych określających zasady waloryzacji walutowej w umowach kredytu bankowego;

7. art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w zw. z art. 69 ust. 3 prawa bankowego i art. 75b prawa bankowego poprzez pominięcie skutków aneksu zawartego do umowy;

8. art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że powodom, co do zasady przysługuje roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia w wysokości równej sumie wszystkich wpłaconych kwot tytułem spłaty rat kredytu;

Wnosił o zmianę wyroku wstępnego w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa w tej części.

Powodowie domagali się oddalenia apelacji na koszt strony skarżącej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie zaznaczyć należy, że przepis art. 378 § 1 k.p.c. określa granice kognicji sądu w postępowaniu apelacyjnym. Z treści tego przepisu wynika bowiem, że Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, a zatem nie może swoim rozstrzygnięciem objąć niezaskarżonej części wyroku. Niezaskarżona część orzeczenia sądu I instancji staje się bowiem prawomocna (art. 363 § 1 k.p.c.).

Oznacza to, że w sytuacji, gdy – jak w niniejszej sprawie – wyrok Sądu I instancji został zaskarżony w części i tylko przez jedną ze stron (pozwany bank), to niezależnie od wagi ewentualnych naruszeń, Sąd Apelacyjny mógł orzekać jedynie o tej części wyroku, która została zaskarżona apelacją. Apelacja zaś została skierowana jedynie w stosunku do pkt II wyroku wstępnego, w którym Sąd Okręgowy uznał za usprawiedliwione, co do zasady jedynie żądanie o zapłatę zwrotu świadczeń, które zostały ocenione, jako nienależne w związku z wyeliminowaniem z umowy stron klauzul waloryzacyjnych.

W związku z tym na etapie postępowania apelacyjnego spór koncentrował się w zasadzie wyłącznie wokół kwestii abuzywności postanowień dotyczących zawartych w nim mechanizmów przeliczeniowych. Kwestia skutku tej abuzywności w postaci ewentualnej nieważności umowy została prawomocnie negatywnie przesądzona w niezaskarżonym pkt I wyroku.

Sąd Apelacyjny, dokonując w ramach własnych kompetencji analizy materiału dowodowego zebranego w sprawie, nie znalazł podstaw do poczynienia ustaleń odmiennych niż poczynione przez Sąd I instancji, czyniąc je również podstawą własnego rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy prawidłowo przy tym uznał, że strony łączy umowa kredytu hipotecznego, indeksowanego walutą franka szwajcarskiego, której konstrukcja także w dacie umowy mieściła się w konstrukcji ogólnej umowy kredytu bankowego i nie była odrębnym typem umowy bankowej (art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 Prawa bankowego w brzmieniu z daty umowy). Nie powinno być też przedmiotem kontrowersji, że kredyt udzielony powodowi nie był kredytem walutowym. Został bowiem udzielony i był spłacany w walucie polskiej.

O ile jednak sama konstrukcja prawna kredytu złotówkowego indeksowanego kursem waluty obcej nie naruszała powszechnie obowiązujących przepisów prawa, o tyle konkretne klauzule stosowane w treści umów tego rodzaju mogły potencjalnie godzić w interes konsumentów i dobre obyczaje w praktyce bankowej.

W sprawie bezsporne było, że zawarcie umowy kredytu poprzedził wniosek powodów o udzielenie im kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego oraz podpisanie oświadczenia o udzieleniu im informacji o ryzyku kursowym, związanym z zaciągnięciem takiego zobowiązania oraz oświadczenia o rezygnacji z zaciągnięcia zobowiązania w walucie polskiej. Powodowie potwierdzili także, że zapoznali się z postanowieniami zawartymi w umowie i stanowiącym jej integralną część „Regulaminie kredytu hipotecznego udzielanego przez (...)”.

Wbrew odmiennemu zapatrywaniu apelacji, zarówno złożenie wniosku o udzielenie kredytu indeksowanego, jak również podpisanie oświadczeń wymaganych bank, nie uzasadniało przyjęcia, że podpisanie owych dokumentów zostało poprzedzone udzieleniem kredytobiorcom wystarczających i jasnych informacji o ryzyku wiążącym się z zawarciem takiej umowy kredytowej. Jak bowiem wynika z akceptowanego w judykaturze stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wyrażonego na tle wykładni przepisów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE. L. 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r.), „warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wypływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne” (por. orzeczenie z dnia 30 kwietnia 2014 r., C-26/13). W podobnym tonie (...) wypowiedział się nadto w orzeczeniu z dnia 20 września 2018 r., wydanym w sprawie C-51/17, gdzie wskazał, że „Artykuł 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że wymóg, zgodnie z którym warunki umowy powinny być wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, zobowiązuje instytucje finansowe do dostarczenia kredytobiorcom informacji wystarczających do podjęcia przez nich świadomych i rozważnych decyzji. W tym względzie wymóg ten oznacza, że warunek dotyczący ryzyka kursowego musi zostać rozumiany przez konsumenta zarówno w aspekcie formalnym i gramatycznym, jak i w odniesieniu do jego konkretnego zakresu, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości spadku wartości waluty krajowej względem waluty obcej, w której kredyt

był denominowany, ale również oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych”.

Tego zaś w realiach niniejszej sprawy zabrakło, co trafnie akcentuje strona powodowa. W świetle ujawnionych w sprawie danych nie sposób bowiem przyjąć, jakoby zawarcie spornej umowy poprzedzone zostało właściwym i rzetelnym przekazaniem powodom (działającym w charakterze konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c.) przez pracowników Banku, informacji, umożliwiających kredytobiorcom zrozumienie konstrukcji kredytu indeksowanego walutą obcą, jak też ryzyka, wiążącego się z zaciągnięciem takiego zobowiązania. Powyższego próżno szukać również w zapisach łączącej strony umowy kredytowej oraz Regulaminu kredytu hipotecznego, stanowiącego jej integralną część (§ 15 umowy - k. 39-41), który – poza odesłaniem do Tabeli, zdefiniowanej w § 2 pkt 2 Regulaminu (nota bene w sposób nieostry, bowiem jako „Tabela kursów walut obcych obowiązująca w Banku” – k. 44) nie zawiera jakiegokolwiek opisu mechanizmu ustalania kursu, służącego określeniu poszczególnych rat kredytu, obciążającego powodów. Nie odwołuje się on także (podobnie jak i sama umowa) do jakichkolwiek formalnych czy też obiektywnych wskaźników, które umożliwiłyby kredytobiorcom weryfikację stosowanego przez Bank kursu, a w efekcie – oszacowanie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wypływające dla nich z takiej umowy konsekwencje ekonomiczne. Brak także w umowie jakichkolwiek zapisów ograniczających zakres obciążenia powodów skutkami ryzyka zmian kursów waluty indeksacji.

Zwraca bowiem uwagę, że w § 2 ust. 1 zd. drugie umowy stron wskazano jedynie, że udzielony powodom kredyt stanowi kredyt indeksowany do waluty obcej (...). Wedle zaś § 7 ust. 4 Regulaminu, w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, wypłata kredytu następować miała w złotych według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą, obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. Przy czym w wypadku wypłaty kredytu w transzach, zastosowanie znajdować miał kurs nie niższy niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz. Z kolei w § 9 ust. 2 pkt 1 Regulaminu wskazano, że w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej raty kredytu podlegające spłacie wyrażone miały zostać w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu miały być pobierane z rachunku bankowego, o którym mowa w ust. 1 (a więc rachunku bankowego kredytobiorcy, prowadzonego w złotych, wskazanego w umowie), według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą, obowiązującą w Banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu. Z kolei z treści § 9 ust. 2 pkt 2 Regulaminu wynikało, że w sytuacji, gdy dzień wymagalności raty kredytu przypadać będzie na dzień wolny od pracy, zastosowanie znajdzie kurs sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec ostatniego dnia roboczego, poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu.

Jak z tego wynika, ustalanie rat przedmiotowego kredytu odbywało się w oparciu o arbitralnie wyznaczone przez Bank (...) kursowe, na kształt których powodowie nie mieli nadto żadnego wpływu. Na mocy spornych postanowień wyłącznie Bank uprawniony był do jednostronnego, w stosunku do powodów i w sposób dla nich wiążący, modyfikowania kursu, według którego obliczana była wysokość zobowiązania kredytobiorców, przez co mógł wpływać również na wysokość ich świadczenia, nie dając jednocześnie powodom żadnego instrumentu pozwalającego bronić się przed tymi decyzjami, w zakresie wyznaczanego kursu franka szwajcarskiego.

I nic w tym zakresie nie zmienia podnoszona przez stronę pozwaną okoliczność wykorzystywania przez Bank kursu waluty szwajcarskiej, pozostającego w ścisłej relacji ze stosowanym powszechnie kursem tej waluty na rynku międzybankowym. Dość wskazać, że okoliczność ta – o ile w ogóle zaistniała – nie znalazła oparcia w treści zobowiązania (umowy). Nie zmieniała także faktu, że kursy walut stosowane przez pozwanego, w dalszym ciągu ustalone były w sposób jednostronny – na gruncie stosunku umownego z powodami, co rzecz jasna nie oznacza braku innych, pozaumownych ograniczeń w kształtowaniu kursu.

Powyższe nie mogło stać zatem na przeszkodzie w stwierdzeniu abuzywności objętych niniejszym sporem postanowień (bezsparnie określających świadczenia główne umowy - por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r., sygn. akt I CSK 242/18 oraz 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17), które – wbrew odmiennemu zapatrywaniu apelującego – cechuje również nietransparentność. Jeszcze raz podkreślić bowiem należy, że zapisy umowne, dotyczące stosowanych przez Bank kursów walut, nie przedstawiają w sposób przejrzysty, konkretnych działań

mechanizmu wymiany walut, tak aby umożliwić kredytobiorcom samodzielne oszacowanie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla nich z umowy konsekwencje ekonomiczne. W szczególności ich lektura nie pozwala na zidentyfikowanie sposobu, w jaki Bank kształtował kurs franka szwajcarskiego.

Podobnie niezasadne są zarzuty apelacji, koncentrujące się wokół kwestii wadliwego – zdaniem skarżącego – przyjęcia przez Sąd I instancji, jakoby tak ukształtowane postanowienia umowne, traktujące o indeksacji kredytu kursem waluty obcej, nie stanowiły przedmiotu indywidualnych uzgodnień z powodami, a czego wymaga art. 385¹ § 3 k.c.

Wedle utrwalonego już stanowiska judykatury, za indywidualnie uzgodnione można uznać jedynie takie postanowienia, które były przedmiotem negocjacji lub też są wynikiem porozumienia bądź też świadomej zgody konsumenta w zakresie ich zastosowania (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2019 r., I CSK 462/18 czy też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2017 r. IV CSK 285/16). Jak zaś jednoznacznie wynika z materiału dowodowego, powodowie nie mieli żadnego wpływu na uregulowanie postanowień umowy łączącej strony. Sam bowiem wybór przez nich rodzaju zaciągniętego zobowiązania kredytowego (kredytu indeksowanego kursem (...) zamiast klasycznego kredytu złotowego) nie pozwala jeszcze na przyjęcie, że mieli rzeczywisty wpływ na kształt jego postanowień, bezspornie przyjętych z przedłożonego im przez bank wzorca umowy.

Analogicznie ocenić należy argumentację strony pozwanej odnośnie zapoznania się przez powodów z treścią przedmiotowej umowy i zaakceptowania wszelkich jej warunków, skoro okoliczność ta nie zmienia faktu, że sporne zapisy nie zostały przyjęte w drodze negocjacji z powodami.

Oczywiste jest natomiast, że tak skonstruowane, niewątpliwie niejednoznaczne, nieczytelne i niejasne postanowienia umowne, przyznające Bankowi (a więc stronie silniejszej w umowie z konsumentem) uprawnienie do jednostronnego i samodzielnego kształtowania kursu wymiany waluty franka szwajcarskiego w stosunku do waluty polskiej, bez jednoczesnego wskazania reguł określania owego kursu, naruszają dobre obyczaje (które nakazują, aby koszty ponoszone przez kredytobiorcę, związane z zawarciem umowy, były możliwe do oszacowania), jak też godzą w równowagę kontraktową stron, naruszając interesy konsumenta (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 149/14).

Wszystkie te okoliczności przemawiały więc za stwierdzeniem, że spełniły się przesłanki uznania za niedozwolone przedmiotowych postanowień umownych, określających główne świadczenia stron (por. wyroki (...): z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 44; z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 48, 49 i 52 czy też z dnia 20 września 2018 r., C-51/17, pkt 68). Przy czym, powyższe odnosić należy nie tylko do klauzuli ryzyka walutowego, jak sugeruje to pozwany. Podnieść bowiem trzeba – co zdaje się uszło uwagi apelującego – że choć istotnie w swych rozstrzygnięciach Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej posługuje się określeniem „klauzuli dotyczącej spreadu walutowego”, „klauzuli dotyczącej ryzyka kursowego”, jak też „klauzuli walutowej”, nie rozdziela on jednak owych klauzul, lecz ocenia je całościowo (por. wskazany powyżej wyrok z dnia 14 marca 2019 r., wydany w sprawie C-118/17).

Także w polskim porządku prawnym w taki właśnie, a zatem całościowy, sposób były zawsze postrzegane klauzule waloryzacyjne. Za potrzebą takiej kompleksowej oceny wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z 11 grudnia 2019 r. (sygn. V CSK 382/12), odrzucając odróżnienie części kursowej i części przeliczeniowej klauzuli waloryzacyjnej. Podobnie w wyroku z 4 kwietnia 2019 r. (sygn. III CSK 159/17) SN wskazał, że eliminacja klauzuli waloryzacyjnej obejmuje wszystkie postanowienia umowy, które się na nią składają, bowiem mogą one funkcjonować tylko łącznie.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny podzielił także stanowisko wyrażone w zaskarżonym wyroku, że spełniły się przesłanki uznania spornych postanowień umownych za niedozwolone, jako niejasnych i kształtujące prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i to w sposób rażący. To zaś oznacza, że od początku i z mocy samego prawa, nie mogły one wiązać kredytobiorców (tak też m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2016 r., II CSK 750/15, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, OSNC 2018/7-8/79; wyrok (...) z dnia 20 września 2018 r., C-51/17), w szczególności, że ci następnie nie udzielili świadomej, wyraźnej i wolnej zgody na te postanowienia.

Stwierdzenie abuzywności konkretnych postanowień umownych rodzi taki skutek, że postanowienia te nie wiążą konsumenta (powodów) *ex tunc* i *ex lege*. Eliminacja z umowy abuzywnych postanowień ma ten skutek, że umowa nadal obowiązuje, z pominięciem tychże postanowień, jak też, że brak jest podstaw do zastąpienia powstałej w umowie luki innymi regulacjami.

W wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r., w połączonych sprawach C-154/15, C-307/15 i C-308/15 (pkt 61-62) (...) wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym, sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć co do zasady skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczonego warunku. Z kolei w wyroku zapadłym w dacie 26 marca 2019 r., w sprawach C-70/17 i C-179/17, pkt 54, (...) wykluczył, by sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków, zawartych w umowach, wskazując, że takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy 93/13. Jak wyjaśnił, uprawnienie to przyczyniłoby się do wyeliminowania zniechęcającego skutku, wywieranego na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów, ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania przedmowych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes przedsiębiorców.

Aprobując w całości to stanowisko uznać należało, że w analizowanej sprawie nie istnieje możliwość wypełnienia powstałych w umowie, w powyższy sposób luk poprzez zastąpienie pominiętych, nieuczciwych warunków umownych, przepisem o charakterze dyspozytywnym. Postanowienia te, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie mogą zostać w szczególności zastąpione sugerowanym przez stronę pozwaną przepisem art. 358 § 2 k.c., jeśli zważyć, że traktuje on o możliwości określenia kursu waluty obcej (w której zostało wyrażone zobowiązanie) w sytuacji spełnienia świadczenia w walucie polskiej, nie zaś o sytuacji, w której dochodzi do przeliczenia wysokości zobowiązania z waluty polskiej na walutę obcą.

Jest oczywiste, że powyższa umowa była umową o kredyt złotowy, waloryzowany (indeksowany) kursem (...), a świadczenia obu stron były spełniane w walucie polskiej (wyplata w złotych z jednoczesnym przeliczeniem na (...), spłata także w złotych, po przeliczeniu rat z (...)). Na gruncie zapisów umowy, mechanizm indeksacji służył zatem jako klauzula waloryzacyjna, a między stronami nie dochodziło do transferów waluty. Poza tym, przepis ten wszedł w życie dopiero w dniu 24 stycznia 2009 r., a więc nie obowiązywał w dacie zawarcia objętej niniejszym sporem umowy kredytowej, natomiast ocena abuzywności i określenie jej skutków winna być dokonywana na datę zawarcia umowy (por. uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17).

W konstatacji takiej umacnia także dotychczasowe orzecznictwo (...), gdzie podkreśla się, że możliwość uzupełnienia luki w umowie, powstałej na skutek abuzywności, ma charakter wyjątkowy i może mieć miejsce tylko wówczas, gdy służy to interesom konsumenta i jednocześnie pozwala zachować prewencyjno-represyjny, względem przedsiębiorcy, charakter mechanizmu niezwiązania konsumenta postanowieniami abuzywnymi. I jakkolwiek, w wyroku z dnia 30 kwietnia 2014 r. (C-26/13, pkt 83 i 84) (...) uznał możliwość zastąpienia przez sąd krajowy nieuczciwego postanowienia przepisem prawa krajowego o charakterze uzupełniającym, w celu dalszego istnienia umowy, z pola widzenia nie można jednak tracić, że z pozostałego orzecznictwa wynika, że możliwość ta jest ograniczona jedynie do przypadku, w którym rozwiązanie umowy jako całości naraziłoby konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki (por. wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r. w/s C-96/16, pkt 74 i powołane tam orzecznictwo), a takich po stronie powodów dopatrzeć się nie sposób.

Na ocenę przedmiotowej umowy nie wywiera wpływu ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawa bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011, nr 165, poz. 984). Wejście w życie tej ustawy nie spowodowało, że zamieszczone w umowie kredytowej klauzule waloryzacyjne, nieokreślające szczegółowo sposobu ustalania kursu waluty waloryzacji, przestały być abuzywne. Jak już wyjaśniono w orzecznictwie, przewidziana w art. 4 zd. 2 ustawy antyspreadowej zmiana umowy kredytu mogłaby wywołać skutek sanujący tylko wtedy, gdyby stanowiła wyraz

następczej „świadomej, wyraźnej, wolnej” rezygnacji kredytobiorcy – konsumenta z powoływania się na abuzywność postanowienia oraz na nieważność umowy i zgody na jego zastąpienie (ex tunc lub pro futuro) postanowieniem dozwolonym (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019/1/2, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18 nie publ.). Przy braku takich czynności sanujących ustawa antyspreadowa nie podważa w żaden sposób abuzywności spornych klauzul i nieważności Umowy.

Zawarty przez strony aneks do umowy nie zmienia powyższej oceny, bowiem nie spełnia warunku świadomej, wyraźnej i wolnej zgody na zastąpienie niedozwolonego postanowienia umowy. Aneks był zawierany w sytuacji braku świadomości powodów co do abuzywności postanowień zastępowanych, o czym świadczy jego treść, zatem brak wyrażonej w opisany powyżej sposób świadomej zgody konsumentów powoduje, że zawarte w nim postanowienia co do sposobu spłaty rat pozostają bezskuteczne.

Wobec opisanego powyżej skutku abuzywności klauzul waloryzacyjnych w postaci ich bezskuteczności od daty zawarcia umowy, konieczne jest przeliczenie wzajemnych świadczeń stron bez uwzględnienia spornych postanowień umowy. Jest przy tym oczywiste, że przeliczenie to doprowadzi do stwierdzenia, że powodowie świadczyli na rzecz Banku więcej niż byli zobowiązani. Skoro zaś umowa w pozostałej części nadal obowiązuje i powodowie są zobowiązani do spłaty rat kredytu w zmodyfikowanej, obejmującej kapitał i odsetki wysokości w terminach określonych umową, to tak wyliczona nadpłata (w wysokości ustalonej na datę orzekania) podlega zwrotowi na rzecz kredytobiorców stosownie do przepisów o nienależnym świadczeniu (art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c.). Podkreślić bowiem należy, że terminy płatności niespłaconej części kredytu określa umowa, nie ma zatem podstaw do zaliczania wyliczonej nadpłaty na przyszłe, jeszcze niewymagalne raty kredytu. Z tej przyczyny nie ma też przesłanek do uznania, że uwzględnieniu powództwa o zapłatę nadpłaty sprzeciwiają się zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.).

Nie znajdując zatem podstaw do uwzględnienia apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

(...)